

**Anmärkningar vid den gamla folks-
maximen: "Det är bättre att tro för mycket
än för litet." Helgade åt uplysningens
vänner. Tryckte i Jönköping 1802.**

Jönköping
1802

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

1802

Ex. A

SV. Saml.

ANMÅRKNINGAR

Teol.

Polem.

(Om)

vid

1700-1829

Den gamla Folks - Maximen:

"Det är bättre att tro för mycket än för litet."

helgade

åt

Uplysningens Vänner.

Tryckte i Jönköping 1802:

Apr. 7 1802 ex. us. n. 32. of Lasa. i Skannan
1798

* * *

Nej, Menskor! tron ej verdens Gud
Förbytt till blott en Gud för Kyrkan;
Tron ej, att buden af Hans Dyrkan
Tillintetgjort Naturens bud;
Tron, att i kojor, i palätser,
Han skattar, hvarest Han den ser,
En enda rättvis gerning mer,
Än hundra Band af mörka satser.

Tron ej, Hans böghet smickras kan
Af alla rökverk vantron skaffar.
Tron, hvad Han mer än villan straffar,
Är bröders hat emot hvarann.
Tron, att Han hjertats grunder pröfvar,
Och dömer, efter dem, en hvar,
Ej på de Meningar han har,
Men på de Dygder, som han öfvar.

C. G. LEOPOLD.

Bland de millioner menniskor, som säga sig äga Religion, eller, hvilket efter deras tanke är det samma, hafva antagit visse satser, påyrkade som viktiga Tros-artiklar och redan i deras späda ålder intryckte i deras sinnen, torde väl minsta delen hafva gjort sig någon redan för sin tro, eller efterfrågat de grunder, på hvilka den hvilat. Man har så lärt i barndomen; man hör det så predikas alla söndagar; det kallas Guds ord och skall stå så i Bibelen; Far, Farfar och Farfars Far trodde så — se der Allmänhetens grunder för sin Religion. Må hända gifves det här och där en Man med ett rent hjerta, som i känslan af des ädlare behof äger en tillräckelig grund för sin öfvertygelse, och i oskuld och enfald vandrar sin väg med en lugn, förtröfatsfull blick up till Himmelen: och jag skall medgifva det, det vore önskeligt om alltid den skriftlärde, beläste Theologen, som med hundrade argumenter kan bevisa sin Läras sanning, ägde denne Mannens enfaldiga, men rena och säkra praktiska Tro; jag fruktar blott, att denne Redlige icke står attträffas i alla Kyrkor, icke bland alle Ifrare, icke öfverallt i den stora hop, som knäböjer vid Religionens Altare. Huru som hälft, och hvilka undantag ock må gifvas, torde dock den beskyllningen drabba ett nog stort antal, att de tro, utan att tro, utan att äga eller ens fråga efter någon grund dertill. — Det är lyckligt, säger den politicierande Theologen, att mängden ej bryr sig om denna undersökning; det är bäst, att den tar allt för gifvet, allt, hvad vi lära, för Guds ord; började den okunniga hopen att fråga ef-

ter grunder, så förfölle den snart i tvekan, från tvekan till otro, från otro till tygellöshet. Man skulle då snart få se hela Landet förvandlat i en stor Iacobiner-klubb, som skulle spruta gift och lägor öfver — hela världen. (Ja, man kunde väl tillägga något ännu värre: då finge Lärarna lof att sjelfve föka grunder för sin Tro, med tydlighet och bevisningskraft framlägga dem för sine Åhörare, tala ej blott till deras öra, utan till deras förstånd och hjerta, vara färdige att rent besvara alla möjeliga frågor, sprida ljus och sanning bland sine olärde Bröder, och med dagelig vakksamhet, uplyst nit och outtröttlig omtanke sköta Hjorden: en sak, som, om den icke gjorde Ämbetet mindre indrägtigt, dock mångdubblade mödan, och fördrade en Man med kunskaper och hjerta, lika väl som någon annan beställning i samhället). Nej, klokare bör man vara. Den gamla, goda, enfaldiga bondtron är den bästa. Soldaten skall ej räsonnera, han skall blott marchera (Se Dagligt Allehandan); folket skall ej fråga: Är det sant? Är det rätt och Godt? Det skall Tro. —

*Hvad mer, om villan dem bedrager,
Blott hon vår lefnad lycklig gör? —*

Nå väl då! Statskunnige och Skriftlärde! Det hör Er till att styra Verlden. Låt Stats-machinen ha sin gång. Ingen kan önska högre, än jag, att den må gå orubbad. — Men, likväl — en fråga, Mine Herrar! och en fråga, vigtig juft för Stats-machinens orubbade gång. Då Människo-flägtets historia intygat, att det, oagttad all använd möda af Phariseer och Machiavellister, varit en omöjlighet, att hålla människorna kvar vid deras första råhet; då Skaparen nedlagt i vår själ en drift att sträfva till allt högre

högre odling och fullkomnande, och denna drift är verklig och kraftig, som själfva det Allmagts-ordet: *Varde ljus!* — då förd af denna drift, Menniskan snart eller sent måste fråga: hvarföre skall jag tänka, hvarföre göra så, och ej annorlunda? — Då, med ett ord, svärdet ej hinner til tankens foster, och detta foster växer, frodas, mognar, i trots af alla hinder, och all brist på tjenlig näring, och allt hot; huru vill Ni då göra, när denne raske ynglingen, hvars framsteg ej kunna aldeles controlleras af Eder, börjar framställa sitt besvärliga: *hvarföre?* Och går så långt i glömska af sin Tros-plikt, och sin skyldiga undergifvenhet för Eder auctoritet, att han äfven dristar sträcka denna fråga til de ämnen, i hvilka J fordren den der blinda Tron? — I kunnen väl krossa honom; men ser Ni, det hjälper icke saken; hvarje stoft-partikel efter honom ropar med en röst, lik hämdens, ännu detta obehageliga: *hvarföre?* och det i mångdubblade repriser; ty det beställsamma echo upprepar det, flyger omkring dermed öfver Verlden, och lemnar Er ingen ro. Nog måste Ni äga något säkrare och mindre förtvifadt medel mot den frågvise forskaren? — O ja! det ges en maxim, yrkad och följd i alla tider, säker och pålitlig som själfva sanningen, djupt hämtad ur mennikohjertat; det är denna: *Det är bättre att tro för mycket, än förlita, då det förra, i fall af misstag, icke skadar, och om det är viktigt, främjar själens eviga salighet; men det sednare möjligtvis kan föra i en evig olycka.* Det är med denna maxim vi vilje . . .” Så var det då Ni, som ur skräcksystemet framdrogen denna satts och slogen den väckta tanken med blindhet? Det har lyckats Er öfver all förmodan. — Men hvar och en grundsats har sin tid — och jag vet icke, om

jag bedrager mig; jag tycker juft att det ej vore i otid, att det sista året af 18:de seklet *) samla ihop några tankar, af Philosopher och Theologer redan längesen yttrade, till en liten granskning af denna maxim. — I sägen väl, att det är farligt och äfven kärlekslöft, emedan det kan kasta många god Christen i tvifvelsmål och otro. Men då denna fruktan röjer å eder egen sida en mindre säker öfvertygelse: då den så kallade *säkerhets-* eller rättare *skräck-maximen* icke står i Bibelen, icke eller i våra Symboliska böcker, icke eller i Upsala-Mötets beslut, icke eller är påyrkad i våra grund-lagar, och änteligen, icke eller står i något naturligt sammanhang med vårt eget Lands eller andra Staters väl, äger jag, i kraft af de nådiga Författningar, som utstaka gränser för Tryckfriheten, rättighet att offentligen skriva i detta ämne; hållt jag tycker mig se, att denna maxim hvarken grundar någon verkelig öfvertygelse, eller af det funda menniskoförståndet kan erkännas för sann; att den hämmar mennisko-sinlets bemödanden; är rakt stridande mot Religionens Natur och grundsatser, men deremot kan tjena till stöd för hvarje falsk Religion, hvarje superstitiös galenskap — och framför allt för den välögnade Hierarchien: †) allt faker, som torde förtjena den tänkande Allmänhetens upmärksamhet, och af sjelfve Religions-läraren torde kunna vidröras, — hvad säger jag? onckeligen böra vidröras, och det i stöd af den kärleks-plikt, hvartill en hvar är förbunden mot sine Bröder. På desfa grunder drifvar jag framställa följande anmärkningar. Man dömmem dem utan våld, och utan skönsamhet. Sanningen är allena helig. *Man pröfve allt och behåll det gode är.* —

*) Afhandlingen skrefs då. †) Präst-regeringen.

”Tro hvad jag, i Guds Namn, dig förkunnar. Om det är sannt, så främjar denna Tro ditt väl; i annat fall skadar den dig icke; men faran af tvifvelsmålet och otron är stor; det gäller din själs eviga salighet.” — Så har ofta den obetänklamme och, må hända, välmenande Ifraren ropat. Men hvad har han uträttat? Har han verkat öfvertygelse? Har han grundlagt en verkelig Tro? Nej, men han har väckt en stum, förtviflad känsla i människohjertat; han har våldfört det menckliga förståndets frihet; han har gjort all förnuftig öfvertygelse omöjelig. — Om för att antaga en sats för sann, det onekeligen fördras, att jag först dermed skall kunna förbinda en tänkelig mening, emedan det vore orimligt att säga sig tro något, vid hvilket man icke ens fäst ett begrepp: om vidare detta begrepp åtminstone bör vara så klart och redigt, att min tanke, och således äfven min öfvertygelse, ej famlar i ett mörker, som undangömmar tingens skiljemärken och förhållanden, och lemnar mig i ovifshet om det var en tom skugge eller en verkelig kropp, som skyttade för mitt öga: om ytterligare de begrepp, jag måste kunna göra mig i förevarande mål, böra vara i en åtminstone skenbar öfverensstämmelse med sig sjelfve, med mina öfriga begrepp, och tankens lagar i allmänhet, att jag icke må antaga möjliga motsägelser: om ändteligen i frågan om visse Religions-satser, hvilka sägas öfverstå det menckliga förnuftets fattningskrets, jämte dessa fordringars högsta möjliga uppfyllande, jag ännu klart och tydligt måste kunna inse, att motsatzen deraf alldrig skulle kunna ledas i bevis, (emedan det vore stridande mot sjelfva naturen af det förstånd, som skulle bevisa den), och jag dertill med

bör kunna bedömma deras moraliska värde, deras praktiska nödvändighet i afseende på min fanna bestämmelse: om, utom dessa fordringar, min tro skulle likna hafsvågen, som drifs hit och dit af vinden, och möjligtvis kunde vara vantro och superstition, förvända mina begrepp om Rätt och Orätt, ingifva mig galna och låga föreställningar om det Högsta Väsendet, och sätta Desz dyrkan i omoraliska eller likgiltiga handlingar, i Broder-mord eller gycklande ceremonier; torde den fråga vara lätt att besvara, om den prisade Säkerhets-maximen kan grunda någon verkelig öfvertygelse. Den tilfridsställer icke en enda af dessa fordringar, den framställer icke en enda grund för förståndet, den förråder fast mer brist på alla grunder, och förutfätter till och med möjligheten af en antagen villfarelse. Vore det då icke en motsägelse att påstå, att denna maxim kunde grundlägga den säkra öfvertygelsen, den grundfasta tro, på hvilken man skall vara färdig att lefva och dö? Är det ej, att bygga sitt hus på den lösa sanden, och blottfälla sig för den faran, att vid stormarnas och flodens anfall, begrafvas under desz ruiner? —

Sanningens bifall förutfätter en aldeles *frä* och *oväldig* undersökning; det kan icke framtvingas af fruktan, eller af löften framlockas. Skrämmas eller lockas kan jag att eftersträfva visse satser, det vill säga, härma ljudet af visfa läten; men att förmå mig, att tro, att antaga dem med ett otvifvelaktigt bifall — nej, dertill vore allt hot och allt lockande för vanmäktigt; det vore att genom hopp eller fruktan i ett ögonblick ingifva mig kunskaper, dem jag aldrig lärt, aldrig fökt och aldrig ägde; det vore att komma mig att se hvad jag likväl icke ser, kän-

na n vad jag verkligen icke känner, och äga hvad jag icke äger. Om det är någon skillnad på drömmar och verklighet, på dårens inbillningar och det sunda förståndets öfvertygeller; så erkännom, att den Tro, som bygges på en maxim, hvars behof röjer total brist på erkända grunder för Sanningen, är svagheters Otro. — Nej, Tro och Öfvertygelse kunna blott vinnas genom en *oväldig* undersökning. Frågan, om en sak är sann, äger ej, vid en förnuftig undersökning, den minsta gemenskap med frågan, om det är nyttigt eller skadligt, att tro den. Der egenkärleken, principen för all fråga om skada eller gagn, blandar sig i undersökningen, och vrider vårt omdöme, der blir sjelfva Sanningen en fördom, der kan sjelfva villfarelsen komma att gälla lika med Sanningen — hvad säger jag? huru ofta gällde den der icke mer? jag skall medgifva det: Religionen, sjelfva Förnuftets Religion innehåller Sanningar, som ej kunna fattas och bevisas af den forskande tanken, och hvilkas erkännande beror på rättfärdigheten i vår vilja och en moralisk consequence i vårt tänkesätt. Men om man förstår hvad detta vill säga; om man inser, att styrkan af denna Förnufts-tro, långt ifrån att vara länad af den egna kärlekens ensidiga eller ensamt gällande fordringar, beror på en aldeles oegenlyttig princip, hvilken ej blott innefattar råd och anvisningar för vår egenkärlek, utan ock föreskrifver den heliga lagar och ovilkorligt befallande bud — eller om man blott är nog consequent att finna, det vid frågan om Religionens första Sanningar, den då ej ännu antagna dogmen om de eviga straffen, icke kan äga någon inflytelse; skall man visserligen icke häraf förmera något inkast mot den anmärknin-

gen, att frågan om Nyttan och Skada ej får inblanda sig i frågan om Sanningen. Den gäller — den gäller i de obetydligaste ämnen, i sjelfva de faker, hvilkas kännedom lånar sitt värde af våra sinliga behof; den måste således äfven gälla i afseende på de högre och viktigare Sanningar, vid hvilka de sinliga behofven rätteligen ej förr, än sist, böra komma i fråga. Af denna art äro visserligen Religionens läror. Jag vet, att man i allmänhet blott afmäter deras värde efter deras förhållande till vår lycksalighet; ty jag vet att det läres, att man i Gud ej skall älska något annat, än ett medel för vårt väl, att man ännu i dag vill finna denna så litet Guddomliga föreskrift i den Religion, som likväl fordrar att vi skola älska Gud *öfverallt* (öfverallt och dock blott som ett medel för våra behof!), och att man derföre, utan att ens känna en aning af Religionens förnedring, kallar den en *Lycksalighets-lära*. Men — tag bort Moraliteten, var consequent, bilda den efter vår Egenkärlek, och underlåt att genom moraliska idéer komplettera, eller derefter modifiera Sällhetsbegreppet; och jag frågar, om Lycksalighets-Läran då skall blifva en Religions-Lära, om man ockfå då skall sträcka Sällhetens begrepp öfver Tidens gräns, om Religionen skall äga något värde för Menniskan, om det skall gifvas någon Religion mer? — Nej, med Moraliteten står eller faller Religionen; des värde är icke blott värdet af ett medel för vårt väl, utan derjämte och förnämligast värdet af en Gudomelig kraft till moralisk förädling. — Här är icke stället, att ur sina grunder deducera dessa tankar; och jag vet det, de skulle föga gälla om Ni ej fann dem i Ert eget hjerta. Jag drifvar appellera dit, och med detsamma påstå, att det är ingen

gen sak i världen, der frågan om vårt väl och ve mindre hufvudsakligt bör inblanda sig, än i undersökningen om Sanningen af Religionens Läror.

Icke desto mindre är det just här, man vill besticka eller förskräcka omdömet. Man öppnar Himmel och helvete, föreflår mellan dem ett val, och vill att min öfvertygelse derpå skall grunda sig. Hvilken vågskål för de skäl, som skola bestämma den! Äger då här min tankekraft det lugn, och den frihet, som oumgämgeligen fordras till Sanningens kännedom, darande på branten af en öfver all beskrifning ryslig afgrund? Är detta den skändpunkt ur hvilken jag skall se Religionens Sanningar? Är det här, jag skall förvärfva den sanna Visheten? Skulle jag ej snarare kunna förlora förståndet? Ja, sväfvande mellan Himmel och helfvete, skallej min tanke förlora sig, skall den ej försvinna för Evighetens högtidliga Majestät, skall den ej falla svinlande och tusen gånger dödad i det dystra förfärliga djupet? — Glansen af Himmelens strålar, skenet af Afgrundens lågor — hvilketdera är det, som skall uplysa mitt förstånd? Är för någotdera mitt jordiska öga danadt? Nej, förblindelse, evig förblindelse blefve din lott, Dödlige, om Evighetens samlade strålar kunde falla i Ditt öga. Det tjocka mörker, som på tidens gräns möter din syn, är dig en varning att återkalla dina fikna blickar, och åtnöja dig med de strålar af Sanning, som gjötos från Himmelen att uplysa din jordiska bana. Samla dem, och du skall icke sakna grunder för din öfvertygelse; men genom säkerhets-maximen kan intet annat åstadkommas än en blind tro, och blind tro är det samma, som ett blindt öga, är ingen tro, är
brist

brist på grunder för det verkliga bifallet, är — oagadt allt det buller den gjort i världen, och allt det blod den gjutit, och alla de fäfsfulla upträden den stiftat — inför Förnuftets domstol rent af intet, en skugge på Sanningens fält, som ej afbildar annat än den menckliga svagheten och egennyttan, hvilken äfven vill intränga i Sanningens helgedom för att störa dess fria dyrkan. — Och I, som icke ägen något annat stöd för Eder Tro; om någon rycker bortt det, så förlören I aldeles intet. I tron precist lika mycket eller lika litet, som förut: I veten lika väl sedan, som förut, hvad I tron. Sägen: hvad var det? — Och om I svaren, hvad betyder detta svar? Hvad tänken I för godt med det der ordet, det der talesättet, det der öfverfvängliga uttrycket? Eller, tillåten mig fråga Eder: i de stunder, då begären bestormade Ert hjerta, då de sammandrogo sig i ett enda, såsom i sin brännpunkt, och Ni såg hela Er sällhet — der; hvad trodde Ni då? Hvad öfvertygelse ägde då Sanningen för Eder? Hvad verkade den? Hvad gjorde Ni? — — O måtten I kunna gifva ett svar, som vederlägger hvad jag härtills skrifvit! —

Men om ock detta skedde, om ock denna maxim kunde åstadkomma en tro, hvilken på Iesvernet ägde en lika stor inflytelse, som sjelfva den förnuftiga öfvertygelsen; vore väl dess giltighet derföre bevisad? Nej, en nogare gränkning skall ådagalägga, att den alltigenom är falsk och oriktig. Jag skall ej gå att undersöka, hvilketdera af tvänne onda ting är bättre: Vantron eller Otron? Galna föreställningar eller inga? Man är i bägge fallen lika långt skild från Sanningen, och, då alla omständigheter äro

äro lika, har man i bägge fallen förlorat lika mycket af ett Förnuftigt Väsendes värde.

Strig öfver eller vik; och Du är fånans like.

Iag skall blott fästa mig vid det påståendet, att, i fall jag ock trodde, hvad som vore en Villfarelse, skulle dock denna tro icke skada mig. — Hvad? icke skada? Det är då intet, att omfamna lögnen och hvila i fördomars sköte? Det är då intet, att stå färdig, att antaga hvad som hälst, obekymrad om det är sundt eller galet, rätt eller orätt? Eller skadar ingenting annat, (man förlåte mig ett pöbelaktigt uttryck vid bestridandet af en pöbelaktig tanke) än det, som svider i skinnet? Man må utsmicka Öfvertron så mycket man vill, man må gifva den namn af fromhet och undergifvenhet under det högsta Väsendet; den är dock en sinnes-sjukdom, som förvillar förståndet, tjsufar omdömet, qväfver hjertats skönaste och ädlaste böjelser. Kättermakeri, förföljelse-sjuka, förgätenhet af menklighetens heligaste plikter, kränkning af desas omistligaste rättigheter och Religionens förvandling till en plågoande, sväfvande med mordbloss och förbannelse öfver Verlden — se der följderna af böjelsen att tro, utan pröfning. Se den förfkräckeliga tafsan af desas ohyggligheter, i Allmänna historien, och rys at lemna den insteg i ditt hjerta, och säg om Du kan: det skadar ej att tro för mycket, att hyla ett tänkefätt, som innefattar den närmaste möjlighet att begå desas rysliga brott! Eller är det i sig sjelft mindre felaktigt, för det ändteligen de Styrandes Vishet och en sundare Politik satte gränser för det blinda Nitet? — Räknar man ändteligen för intet det hyckleri, hvartill menniskan gör sig skyldig,

då

då hon bekänner och yrkar en Tro, under det tydliga medvetande af brist på grunder dertill, som säkerhets-maximen förutfätter? Är den stämpel af falskhet och oredlighet, som detta förhållande trycker på människans hela tänkfätt, ett intet? Och kan detta måfå af tro verkligen stå tillfammans med en rättskaffens karakter? Hvadan då det mistroende verlden hyfer; hvadan det förakt, hvarmed hon stämplar den vantrogne svärmaren? Tror man väl att det är förakt för Religionen? — Smädomej människo-hjertat. Verlden kan sväfva ut i lätt sinnighet; den kan förfalla till förgätenhet af Gud och Religion; men den kan aldrig föragta en människa, som med ett uplyst förstånd och ett rent hjerta tjenar Gud i sina plikter. Den lätt sinnigaste Yngling skulle hyfa en känfla af dyrkan vid hans afsyn; han skulle kunna kasta sig i hans armar, och der gråta bortt sina fel, han skulle drista anförtro sin hela välfärd i hans hand och känna sig uphöjd af hans bifall. Nej, det är icke förakt för Religionen, utan för hyckleriet; det är mistroende till ett hjerta, som man mistänker att hyckla med sig sjelft. Hvem skulle vilja luta sitt hufvud till detta bröst? Hvem vänta redlighet och upriktighet der? Hvem icke bäfva tillbaka för den dolk, som skymtar fram under den heliga flöjan? Men drabbade detta mistroende och detta förakt någon gång en uplyst och redlig vän af Religionen, då var det edert fel, andäktige Hycklare; det är Ni, som gjort fromheten till ett smädenamn i Verlds-språket; det är Ni, som gjort Religionen föraktlig för en Verld, som icke lärt att skilja skalet från kärnan; det är Ni, som vidgat Otrons Rike vida mer, än alla defs Apostlar. — Derföre skolen I en gång svara inför Sanningens Gud!

Jag är långt ifrån att åtaga mig Otrons försvar. Men om det gafs en Man, som efter sin yttersta förmåga fökt, och ej funnit Sanningen; om han, utan att hjertat ägde någon del deri, droge sjelfva grundfanningarne för all Religion i tvifvelsmål; om han så förvillat sig i spekulationens irrgångar, att hans tanke-system vore sjelfva den Theoretiska atheismen; (*) men han för öfrigt vore en rättkaffens människa, med ett hjerta upfylldt af aktning för sina plikter och verksamt nit för sine Bröders väl; denne Man, vore han ej, oakadt sina grofva förstånds-fel, verkligen agtningsvärd? Och skulle det ej kunna vara möjligt, att han ägde mer förtjenst i sitt mislyckade bemödande att finna Sanningen, än mången orthodox Ifrare i sin Tro? Han äger det, om han varit redelig, och denne sednare deremot blott leddes af egennyttans uträkningar att bekänna och yrka en Tro, som var främmande både för hans förstånd och hjerta. (Rom. 2: 25 — 27). Det är hjertats Ransakare, som skall dömma bägge: och då Ifraren icke drar i betänkande, att inför den Högsta Rättvisans Domstol anklaga sin irrande, men redlige Broder, och fordra hans eviga fördömelse; skall jag, med de Troendes Fader säga: "Det vare långt ifrån Dig, Du som all världens Domare äst, at Du så dömma skulle, och straffa den ofkyldige med den skyldige". Du skall ej dömma Menniskan efter hvad hon trodde eller icke trodde, utan efter hvad hon gjorde, efter den sinnesförfattning, hvari hon gjorde det, och redligheten eller oredligheten i hennes bemödande att söka Sanningen. — Och Eder, frågar jag, I som tron, för att såsom I tänken, derigenom kunna undvika afgrundens plågor och smyga Er in i Himmelen: är

(*) Gudsförnekande.

är det redlighet, är det rättfärdighet och renhet i detta tänkesätt? Är det ej påtagligt, att egoismen alstrat det? I tron eder äga en förtjenst deri, att Ni — utan skäl tagit förnuftet tillfångna under Trones lydno, och gjort ett offer deraf åt — Eder Gud. Men åt hvilken Gud är det, som Ni framburit detta offer? Är det åt Honom, som i meddelandet af förnuft, gjort det till Eder plikt att bruka det, och i Uppenbarelsen sagt: Ransaken! — Pröfven — ? Eller är det åt Eder sjelfve, åt Eder på timmeliga eller eviga fördelar ställda Egennyttan, denna ohelige Afgud, som under den Heliges Namn, så ofta får jordens dyrkan? Skullen I tro, om saken ej stode i något förhållande till Edert Vål eller Ve? I denna fråga ligger profvet, och svaret derpå ligger rent och öppet i den maxim, Ni antagit til princip för Eder öfvertygelse. — Och för detta offer skulle då hjertats Ransakare, den helige Domaren tilldelas sin Himmel? ”I sägen honom vara Eder Gud och I kännen honom dock icke!” Hvad? Han skulle belöna ett så fegt, ett så lönsjukt tänkesätt? Han skulle finna behag i denna ögonstjenst? Han skulle vara smickrad af detta hofkryperi? — Är det då en Asiatick Despot, är det en svag, ärefjuk och nyckfull Menniska, som I dyrken och tilbedjen? Är fruktan det offer, som egnar den Allgode? Är slafvens tvungna bifall en dyrkan Honom värdig? — Eller, hvad är det, som I ägen så svårt att tro? — Är ej den sanningen, att *Gud är Eder Fader*, medelpunkten af hela Religionen, innehållet af alla dess Läror, den yttersta principen för alla dess Sanningar? Och för att kunna tro den — huru? Behöfven I hämta skäl — från Afgrunden? Är det genom skenet af dess
lågor,

låg, som I derom skolen uplyfvas? — O I klenrogne! Huru nära Er öfvertro är befläktad med Otron, och Eder falska Religion med hädelsen, och Eder Gudstjenst med afguderiet! — Här bör min granskning blifva tårar — här ville jag med en ägta Prophetisk röst kunna tilltala Eder, I falske Propheter, I blinde Ledare, som genom Edert skräck-system gjort Gud till ett föremål för människohjertats fasa, och jagat människoförståndet i en labyrinth af dystra villor, hvarur det ännu kanske på sekler ej skall reda sig.

Men jag må spara min möda; min röst är för svag, att höras: min styrka för ringa att verka på allmänna tänkesättet. Den förnuftiga och själfständiga Religions-Öfvertygelsen står i för nära sammanhang med den hatade Uplysningen, och är för mycket stridande mot visla andeliga och verldflige små-despoters illa förstådda interesse, och det önskade slaffinne, som den blinda tron så skickligt underhåller. Ja, jag ser det — och hvartill skulle det tjena, om, för att visa allt det onda, som ligger i det rådande tänkesättet, *att hållas ro, än pröfva*, jag ännu skulle anmärka, att det hindrar förnuftets och våra högre krafter odling, och tillstänger vägen till vår sanna bestämme? Hvad båtade det, om jag dristade säga: förgäfves bär Du ditt ansikte mot Himmelen; förgäfves denna människolikhet på Ditt ämne, i din skapnad, i dina åtbörder; om du ej skyddar den karakter af tänkande varelse, som Naturen nedlade i dina förmågheter; beröfvas du den genom yttre våld, och än mer, om du mister den genom eget oförstånd, då förlorar eller fränsäger du dig ock alt grundadt anspråk på mennisko-namn och mencklig värdighet, då — så högt du ock må bära ditt hufvud, så fräckt och föraktligt också

din blick må falla ned på dina Likar, och hvad
 prakt och hvad glans må omgifva dig, och hvad
 Rätt till aktning och företräden du ock må bä-
 ra på ditt bröst eller i din ficka; är du dock med
 allt detta rätt och flätt — ett djur, föragtligare
 än den mask, som krälar för din fot, efter du
 kunde, men ej ville, vara mer. Allt det der vore
 ju af ingen betydighet; det visar ju ej vägen
 till lycka, det flyttar ju ingen högre på rang-
 ordningen, det höjer ej coursen, det sätter in-
 gen bättre smak på vinet, det tjuvar ej i Lais
 armar. — Nej, det är blott deras upmärksamhet
 jag kan vänta mig, hvilka känna — eller åtmin-
 stone icke tro sig äga något interesse att neka —
 nödvändigheten af förnufts odling och sjelf-
 tänkt öfvertygelse i alla de ämnen, som närmare
 röra människans beffämmelse, och således för-
 nämligast i Religionen. De skola finna, att det
 är juft här som människan i synnerhet bör åda-
 galägga karakteren af en förnuftig varelse; juft
 här hon bör söka ett allt högre och renare ljus;
 att Religionen är gifven för att skydda mensko-
 värdet, för att främja våra ädlare krafterns fria
 verksamhet, och att det således vore en orimlighet,
 som gränsade till vanvett, att antaga den på en
 maxim, som hämmar allt förnuftsbruk, som så-
 ledes gör människan ofskicklig til en Religion,
 och allmänt följd, skulle fänka Menskligheten
 tillbaka i den natt af barbari, i det djup af för-
 nedring, hvarur den, först efter så många seklers
 förlopp, med så mycken möda, under så hårda
 strider, och så bistra öden, ännu som knappast
 hunnit sig uparbeta. De skola medgifva mig,
 att vi ej kunne behålla Religionen i sitt gudom-
 liga seende, i sin renhet, i sin kraft att främ-
 ja vår förädling, och vårt väl, om vi ej nyttje
 den rätt, hon stadgar, att *pröfva allt och behålla*

der goda; att vi i synnerhet, som Protestantiske Trosförvandter, ej kunne försvara vår Frihet, vår Rätt, vå t Namn, om vi ej äge, följje, främje de grundsatfter af ägta Evangelisk frihet, som Reformationen, men glömdes af ett följande tidehvarf, o h derföre i våra dagar af rättfinnige Theologer med så mycket större skäl yrkas. Ja, hvar och en, som vet hvad det vill säga, att vara en Protestantisk christen, skall erkänna det, erkänna vigten deraf, att Religionen så framfällas att den främjar ett protestantiskt tänkesätt, att den, från att anses för en Tro på främmande autoritet, blifver det rena hjertats lifvande öfvertygelse; i stället för en fiende till förnuft och uplysning, blifver des förfte Vän och trognaste Skyddarinna. Besinnom det, vi förtjene ej det namn vi bäre, utan i den mån, vi äre i stånd att göra ofs reda för vår tro: besinne Lärarena det i synnerhet, att de svika sin första plikt och öfverträda den verkliga meningen af den Ed, de som Protestanter svurit, om de ej söka att sprida det ljus bland sine Bröder, som kan sätta dem i stånd att pröfva sjelfva deras egna Lärdomar. Ingen Påfve, ingen mencklig autoritet, intet munteligt och intet skrifteligt: *Sic volo, sic jubeo*; inga oprotestantiska grundsatfter ändteligen, och ingen skräck - maxim! Lemnom allt detta åt den Kyrkas Lärare, hvars ok vi lyckligt affkuddat ofs. De trodde sig fördom behöfva inföfva eller förskräcka det menckliga förnuftet. De yrkade satfter, som ej kunde uthärda gransknings-pröfvet: det var genomokunnigheten och den blinda tron, som de skulle beherrfka Verlden. Fruktan är despotismens princip: Hierarchien skulle hafva vaklat, utan skräck - maximen. Det var under den, de kunde dölja sina affigter, under den de kunde taga

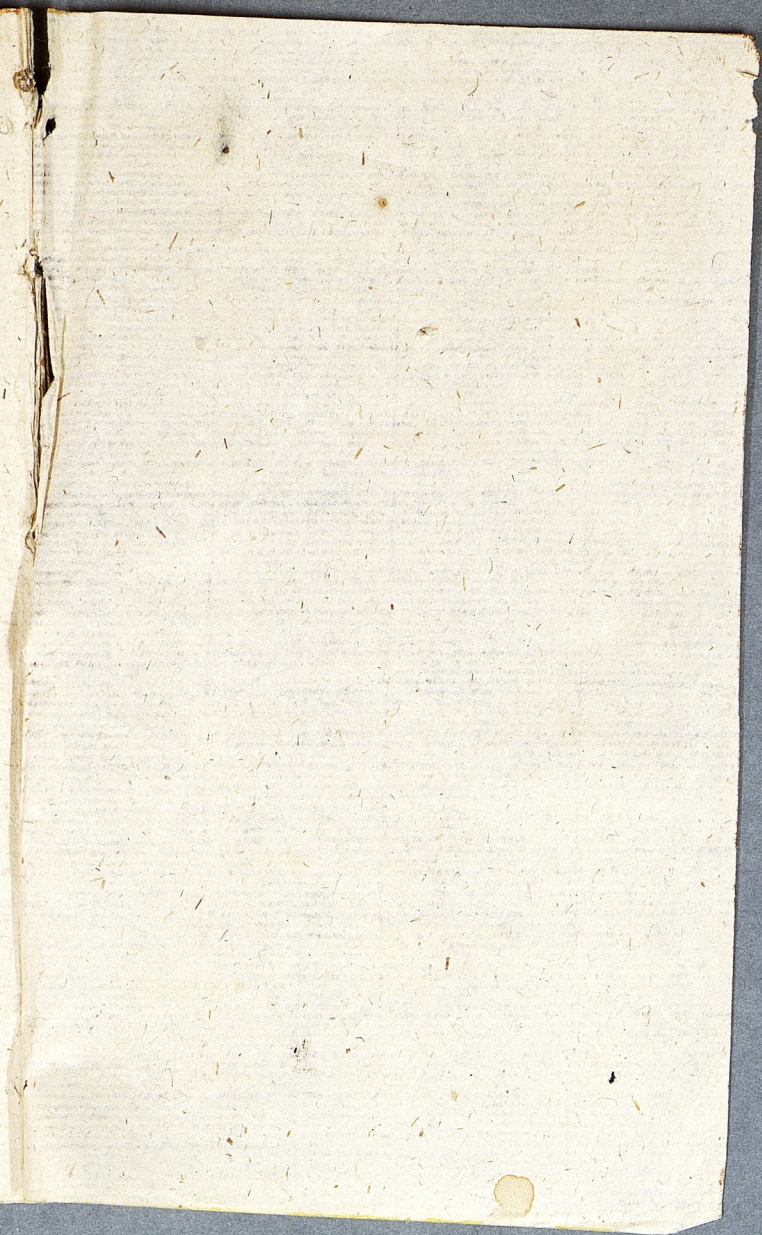
sig minen af ömme herdar, som andäktigt höjde en
 varnande röst till de enfaldiga fåren: det var i
 skydd af den som de kunde drifva sin indrägtiga
 handel med Guds Rättigheter, och förvilla men-
 niskorna ända till den grad, att de i de lastbara-
 ste skurkar vördade Himmolens favoriter och
 Ståthållare på jorden. — Och nämn någon orim-
 lighet, någon uppfinning af svärmeriet och för-
 villelsen, någon vidskeppelig tanke, tagen ur
 sjelfva den hedniska féticismen, som Ni ej skul-
 le få den svage och trögtänkte menniskan, att
 antaga, sedan Ni förstätt att rätt andäktigt in-
 fkärpa denna maxim, och är i stånd att belägga
 tros-artikeln med något orakelspråk. De orim-
 ligheter, hvarmed Alkoranen är upfylld, skulle
 de kunna tros, antagas, försvaras af millioner
 menniskor, om desse ej blifvit affkräckt från
 all undersökning? Och de ofta föga rimligare
 satser, som varit yrkade af visse sekter, hvil-
 ka räknat sig för christna, skulle de kunna väc-
 ka någon menniskas upmärksamhet, om det ej
 lyckats deras Stiftare, att utgifva dem för Guds
 ord och genom fruktan för det straff, hvarmed
 man målat Allmagten väpnad att kroska tvifla-
 ren, gifva dem vigt och sanction? Och ännu,
 så länge denna maxim är yrkad, antagen och
 lagd till grund för Sanningen, är det ju en möj-
 lighet — och denna möjlighet borde icke vara
 tänkelig bland ett folk, som äger en sann Re-
 ligion — att tjusa Mennisko-förståndet med far-
 liga villor (har man ej sett det i våra dagar och
 i vårt eget land?), att bland Sanningarne in-
 blanda lögnens dikter, och så länge så ogräs i-
 bland hvetet, tills den ädla fåden förqväfves.
 Långsamt och oförmärkt upreste sig den Påviska
 hierarchien — den har fallit. Må aldrig det re-
 sa sig mer, detta vilddjur, som rasat fram med
 blod

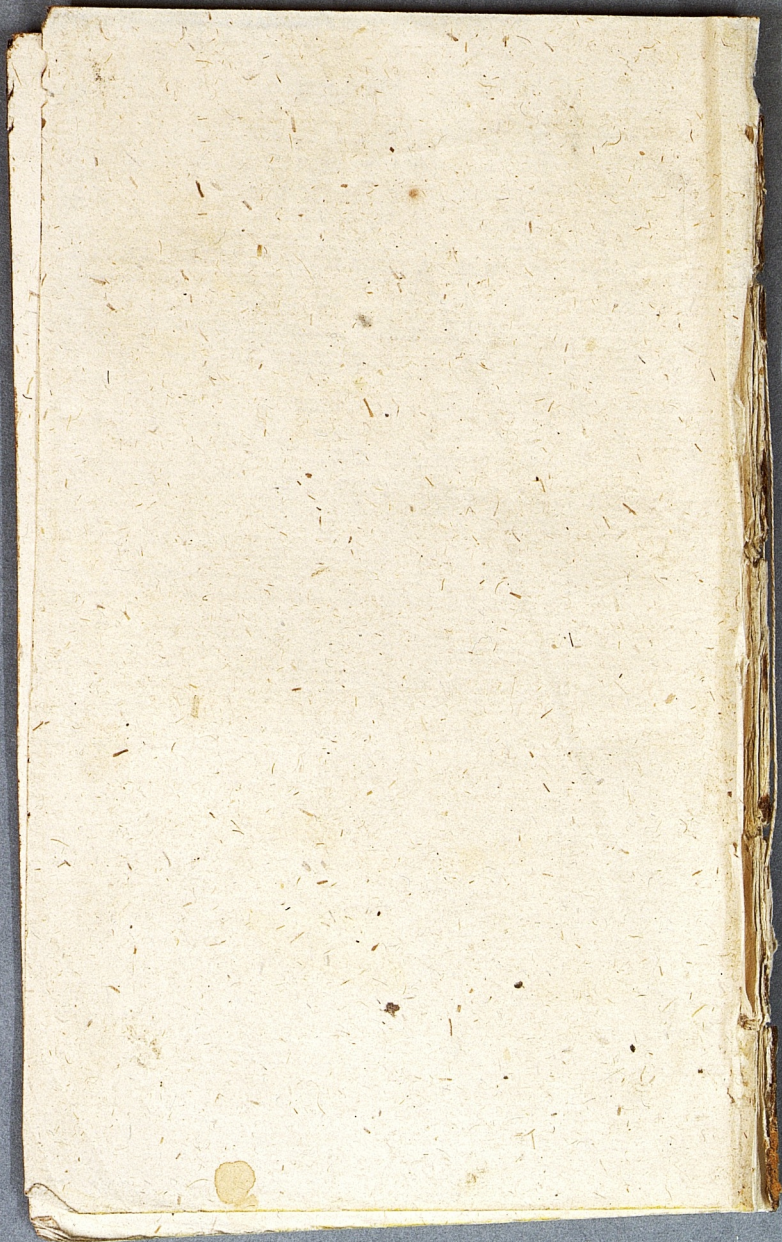
blöd i sina spår! Må den Jesuitiska hydran ligga korsfad för evigt! Må all andelig despotisme, i sina högre och lägre grader, med tidehvarfvets flut uphöra — och ett tidskifte inträda, mera ljust än detta, mera lyckligt för Menskligheten, Religionen och Dygden! — Vi skulle kunna hoppas allt, om det ej gälde som en Princip för Religions-öfvertygelsen, att häldre tro, än pröfva. —

bidrager till den allmänna välfärdens
 förbättring. Men alla sädslig beaktning
 i den här och lära sädslig med tillbörlig
 försigtighet — och ett tillämpligt intresse
 till sin bästa, mera beaktat för Menneskheten
 Religionen och Lygten. — Vi skulle kunna
 hoppas allt om det ej värde som en påsin-
 för Religionens övertygning, att på sin
 så på sin —

Handwritten text or signature in the center of the page.

www.books2ebooks.eu